

Angående projektet stora opåverkade områden i Södermanlands län

Som fortsättning på tidigare utförda kartläggningar av länets exploateringsföretag och de däröver kvarvarande områdena som kan anses vara relativt opåverkade har ett projekt bedrivits under 2002 och 2003.

Resultatet av projektet tillsammans med tidigare material ingår nu i det fortsatta arbetet med regionala bebyggelsestrukturer som görs inom ramen för Sörmland Bygger. Materialet kan också fungera som underlag för interna diskussioner och andra projekt men är ej ett ställningstagande med exakta geografiska gränser utan skall ses som ett diskussionsunderlag i vid och bred mening.

Detta gäller naturligtvis även frågan om ny tillkommande bebyggelse som ju är tillåten överallt i Sverige utom där resp kommun beslutar att platsen är olämplig för ny bebyggelse. Vår kartläggning av orörda områden skall alltså användas som ett av många underlag för kommunernas planering och för andra planeringsliknande insatser, t ex Sörmland Bygger. Men vi (dvs vi tjänstemän på länsstyrelsen som gjort kartläggningen) hoppas givetvis att vårt arbete kommer att sätta spår i planering och projekt. Frågan om i vilken mån kartläggningen skall påverka planförslagen, får avgöras när kommuner och berörda myndigheter tar ställning till förslagen i den sedvanliga och lagreglerade prövningsprocessen.

Kartorna visar på ett övergripande sätt de områden i länet som kan anses vara opåverkade av stora och mindre exploateringsföretag enligt olika nivåer och med tidigare kartografiska indelning som grund (se PM från 2001-10-23).

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
611 86 NYKÖPING	Stora torget 13	0155 26 40 00 växel	0155 - 26 71 25	lansstyrelsen@d.lst.se
Organisationsnr	Postgiro	Bankgiro	Internet	
202100-2262	35174-2	5051-8653	www.d.lst.se	

Stora opåverkade områden i Södermanlands län

Inledning

Tidigare kartläggning

Under 1986 tog Länsstyrelsen fram ett dokument: "Skydd av stora sammanhängande landsbygdsområden" utifrån 2 kap 2§ NRL och det gjordes efter Planverkets initiativ till utvecklingsprojekt inom länsstyrelsernas planavdelningar för att hantera frågor som gäller hushållning med naturresurser. Jörgen Israelsson var författare till denna skrift. Han gjorde sedan under 2001 tillsammans med Britt-Marie Fällgren på länsstyrelsen en kartläggning av länet utifrån olika exploateringsföretag i länet. Denna helt kartografiska analys av markanvändningen i länet visar vilka ytor av länet som inte alls är eller endast utifrån vissa kriterier är påverkade av någon form av exploatering enligt väl definierade parametrar. Detta dokument finns med som bilaga 1.

Syfte

Länsstyrelsen har i uppdrag enligt regeringsbrev att genom att ta fram underlag i olika hänseenden vara ett stöd för kommunerna i deras planeringsarbete. Som en fortsättning på de tidigare studierna är detta ett försök att gå ett steg längre och börja fundera på hur länets markanvändning ska vara. Detta är ett sätt att visa att genom att ha stora relativt opåverkade områden i länet har vi en tillgång, ett attraktionsvärde för länet.

Ett syfte är också att undersöka hur vi kan tillämpa MB 3 kap om stora opåverkade områden. Kan vi på länsnivå tydligt visa att detta är områden som helst skall bevaras och inte exploateras av till exempel boende eller annat byggande.

"...värdet i ekologiska termer av att länets större sammanhängande jord- och skogsbruksområden förblir i huvudsak obebyggda."

"...sparar större sammanhängande, i huvudsak obebyggda områden ("lungorna") för andra framtida ändamål."

MB 3 kap

2§

Stora mark- och vatten områden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär.

3§

Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
611 86 NYKÖPING	Stora torget 13	0155 26 40 00 växel	0155 - 26 71 25	lansstyrelsen @d.lst.se
Organisationsnr	Postgiro	Bankgiro	Internet	
202100-2262	35174-2	5051-8653	www.d.lst.se	

PM

2(3)

Datum

Dnr

2003-11-11

4§

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

Brukingsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggning endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

6§ 1:a stycket

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter eller i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Kommunernas ÖP

Några kommuner har tagit med aspekten i sin ÖP, bl a Nyköping, Gnesta.

Kartlagda områden 2002

Kartmaterial och "ställningstagande" för länet. Olika nivåer av påverkan av exploateringar, stora och små definierade enligt tidigare kartläggning, se ovan.

Kartredovisningar i olika nivåer (se bilagor)

OBS: Gränserna för områdena på kartorna är ej absoluta, de är helt och hållet generella och produkter av kartografiska värden. Därmed är gränserna ej exakta utan väldigt grovt framtagna.

Opåverkade områden nivå 1

Stora sammanhängande områden som avgränsas av stora exploateringar, infrastruktur och bebyggda områden. Det vill säga; järnvägar med daglig järnvägstrafik, vägar med mer än 2 000 fordon per dygn, industrier, större elledningar och tätorter. Markeringarna visar de områden som blir kvar efter att bebyggelsestrukturen med större tätorter och transportleder mellan dem och med mindre tätorter längs lederna har ritats in.

Dessa områden bör vi rekommendera att de inte exploateras hårt, det vill säga av större infrastruktursatsningar som splittrar området, av mer omfattande industrier eller av omfattande bebyggelse.

Opåverkade områden nivå 2

Stora sammanhängande områden utan stora och i vissa fall mindre exploateringsföretag som innebär att mark tagits i anspråk. Inom områdena finns exploateringar såsom vägar med upptill 1 000 fordon per dygn, elledningar, och andra exploateringsföretag.

2003-11-11

Områden med landsbygdsmiljöer som bör bevaras i ett större perspektiv, landskapsbilder där vägar och mindre elledningar också passar in som en del i bilden och kulturlandskapet.

Opåverkade områden nivå 3

Stora sammanhängande områden, opåverkade av större och mindre exploateringar. Dessa områden utgår från de landtytor som kartografiskt framkom som oexploaterade och större än 5 km² vid tidigare kartläggning, se ovan. De områdena har sedan lagts samman till ett något större område med kärnorna av opåverkan inuti, även sjöar och andra vattendrag har räknats in i de större områdena. I områdena finns enstaka byggnader och vägar med upp till 300 fordon per dygn.

Dessa områden bör ej exploateras annat än i undantag eller endast för enstaka exploateringsföretag såsom enskilda byggnader och mindre vägar etcetera. Dessa bör bevaras för att det i länet som en attraktionskraft ska finnas sådana alldeles tysta och orörda områden där man ej påminns om infrastruktur och människors intrång.

Frågeställningar angående områdena

- Koppling till/överensstämmelse med kommunernas egna opåverkade områden (betydligt mindre områden). De ser behov för bland annat bebyggelse/boende för elöverkänsliga medborgare?
- Viktigt att trycka på att vi inte säger att vi anser att folk absolut inte får bosätta sig på landsbygden eller de områden vi anser kan bevaras. Vidare perspektiv på diskussionen om bevarande ej enbart med utgångspunkt från bo/bygga!
- Gränserna; dels för storlek på områdena dels på hur en väg anses påverka, som fysisk barriär som den är och/eller hur mycket den används, flödenas roll i begreppet påverkan?
- "Lungor" – koppling till regional bebyggelsestruktur. Attraktiviteten för länet ligger bl a i att här finns obebyggda områden som är vackra och som vi söker bevara för att de är just relativt stora och opåverkade av exploateringsföretag.

Stora opåverkade mark- och vattenområden i Södermanlands län

Underlag för tillämpning av 2 § 3 kap MB

Bakgrund

Länsstyrelsen i Södermanlands län tog 1986 i samarbete med dåvarande planverket, naturvårdsverket och fyra länsstyrelser fram en metodrapport om skydd av stora opåverkade mark- och vattenområden inför introduktionen av dåvarande naturresurslagen. Detta som ett led i att försöka tolka och se hur man praktiskt skulle kunna gå tillväga för att tillämpa dåvarande 2 § 2 kap NRL.

Metodrapporten tog sikte på hur man kan redovisa exploateringsläget i ett län eller i en kommun och utifrån en sådan bild härleda vilka områden som är opåverkade. Arbetet gick inte så långt som till att närmare precisera och avgränsa de större opåverkade områdena i länet där lagen i första hand var tillämplig.

Under de 15 år som gått sedan metodrapporten har frågan vid många tillfällen aktualiserats om vilka områden i Södermanlands län som utgör sådana större opåverkade områden, både som önskemål om planeringsunderlag från kommunerna i översiktsplanssammanhang och i länsstyrelsens egna ärenden om olika exploateringsföretag. Några sentida nya aspekter på opåverkade områden är "tysta områden" och "elektricitetsfria områden", dock inte beaktat särskilt i denna PM. På senare tid har frågan åter lyfts fram i samband med den stundande omfattande utbyggnaden av telemaster.

Länsstyrelsen har tagit fram denna PM som en vidareutveckling av metodrapporten från 1986 för Södermanlands län och för att ytterligare utveckla planeringsunderlaget.

Arbetet med att redovisa olika exploateringsföretag och opåverkade områden har i stor utsträckning genomförts med GIS (geografiskt informationssystem) som analysverktyg (buffertzoner etc). Utan GIS som verktyg hade arbetet inte kunnat genomföras.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
611 86 NYKÖPING	Stora torget 13	0155 26 40 00 växel	0155 - 26 71 25	lansstyrelsen @d.lst.se
Organisationsnr	Postgiro	Bankgiro	Internet	
202100-2262	35174-2	5051-8653	www.d.lst.se	

2001-10-23

Syftet med 2 § 3 kap MB

"Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär" (2 § 3 kap MB)

Tanken bakom 2 § 3 kap MB är att det finns ett värde i sig att större sammanhängande landsbygdsområden som ännu inte är påverkade av exploateringsföretag kan behålla sin opåverkade karaktär. Ett värde av betydelse för bevarande av biotoper för biologisk mångfald, för friluftslivet, för bevarande av kulturarvet, för visuell, ljudmässig och annan ostördhet men också för jord- och skogsbruket, landskapsbilden i stort och som en långsiktig hushållning med mark- och vatten.

Bakgrunden till lagparagrafens tillkomst i dåvarande naturresurslagen var den utveckling som kunde iaktas bl a i Sydeuropa där man i många fall lokaliserade större industrier, vägar, kraftledningar och turistanläggningar i landskapet och i värdefulla naturområden utan någon genomtänkt naturresursplanering. En utbyggnadsfilosofi som inte var önskvärd i Sverige. Dessutom saknades från den fysiska riksplaneringen, FRP, ett stöd för att hävda kvaliteten i sig av större sammanhängande opåverkade områden utan att dessa också skulle innehålla exklusiva natur- och kulturmiljövärden av riksintresse m m.

Grundtanken bakom 2 § 3 kap MB är att i möjligaste mån lokalisera nya anläggningar m m till områden och stråk där anläggningar redan finns, för att undvika att ta "jungfrulig" mark i anspråk. Om inte andra skäl talar för att en samlokalisering är olämplig.

Områden påverkade av exploateringsföretag

För att få en bild av stora opåverkade mark- och vattenområden har utgångspunkten varit att redovisa var de befintliga exploaterade områdena och stråken finns idag, både mindre exploateringar och sådana större exploateringsföretag som i första hand vid nylokalisering kan komma att prövas enligt 2 § 3 kap MB.

I redovisningen av exploaterade områden och stråk har till exploateringsföretagen också redovisats schablonmässiga influenszoner. Dessa har för större exploateringsföretag generellt satts till 400m, t ex för en större väg. För mindre exploateringsföretag har den generella zonen satts till 200 m, t ex runt enskilda byggnader på landsbygden. De här influenszonerna och avstånden ska inte förväxlas med de ur miljöskyddssynpunkt mer preciserade skydds- och bullerzoner som finns för olika anläggningar m m.

I lagtexten görs ingen skillnad på exploateringsföretagens storlek, även om intentionerna med lagparagrafen i första hand gäller större exploateringsföretag. I denna PM görs bedömningen att exploateringsföretagens påverkan är olika om de berör *helt opåverkade områden* fria från även mindre exploateringar eller berör *från större exploateringar opåverkade områden* med spridd bebyggelse, mindre vägar, mindre kraftledningar m m och där det finns en ständigt pågående mänsklig aktivitet inom ramen för en levande landsbygd. Inom helt opåverkade områden kan även små exploateringar, t ex skogsbilvägar, mindre byggnader, master m m behöva undvikas för att bevara den orörda karaktären, medan det inom övriga landsbygdsområden i första hand gäller större exploateringsföretag som större vägar, större kraftledningar m m.

Exploateringsföretagen har därför i denna PM delats upp i *större* exploateringsföretag som innebär en påverkan i samtliga områden och *mindre* exploateringsföretag som innebär en påverkan i helt opåverkade områden (exkl jord- och skogsbruk).

Större exploateringsföretag

Följande *större* exploateringsföretag med en schablonmässiga influenszon på **400 m** har bedömts påverka större sammanhängande natur- och landsbygdsområden till att inte längre vara opåverkade. Det innebär att det också är exempel på exploateringsföretag som i första hand vid nylokalisering bör prövas mot 2 § 3 kap MB.

Tätorter över 200 invånare

Avser redovisning av redan exploaterade områden. Nya tätorter kommer sällan till inom opåverkade områden. Utveckling av befintliga tätorter påverkas normalt inte av 2 § 3 kap MB. Större exploateringsföretag inom opåverkade områden i direkt anslutning till tätorter, t ex i närrekreationsområden, kan dock komma att prövas enligt lagparagrafen.

2001-10-23

Större industrier och industriområden

Ligger oftast inom tätortsgrenserna. Avser också t ex utvinnings- och lagringsanläggningar etc. Större industrier på landsbygden är sällsynta. Lokalisering av mindre industrier, företag m m i anslutning till mindre tätorter och byar är normalt förenligt med 2 § 3 kap MB. Miljöstörande verksamhet kan dock ses som påverkan även enligt 2 § 3 kap MB.

Större fritidshusområden (ca fler än 10 hus i grupp)

Större fritidsbyar kan betraktas som större exploateringsföretag då de utöver markåtgången också innebär vägutbyggnader m m och ökade trafikströmmar, ett slags säsongurbanisering av landsbygdsområden.

Europavägar och riksvägar

Dessa vägar kan ha olika standarder och vägbredder, från motorväg till 5-7 m bredd. De har dock ofta betydande trafikmängder som står för en stor del av barriäreffekterna inkl buller, utsläpp mm.

Större länsvägar (nr 100-499)

Innebär inte alltid någon skillnad i vägbredd jmf med mindre länsvägar. Däremot finns ofta större trafikmängder och därmed barriäreffekter som placerar dessa vägar bland större exploateringsföretag.

Stamjärnvägar

Även om tågtrafik är mer periodisk över dygnet jmf med trafik på de större vägarna samt har en mer begränsad markkorridor utgör järnvägarna ändå betydande barriärer i landskapet.

Större kraftledningar, 130-400 kV

Kraftledningar är mycket vanliga i landskapet och utgör ett normalt inslag. Oftast är det dock mindre kraftledningar. Gränsen för när en kraftledning är ett mer påfallande inslag som påverkan i landskapet har satts till 130 kV utifrån både höjd och dubbelstolpar.

Enstaka större och gruppanläggningar med vindkraftverk (över 40 m höjd, fler än 1)

Gruppanläggningar av vindkraftverk utgör ett tydligt och stort inslag i landskapet, både på land och i vatten. Även enstaka vindkraftverk utgör ett påtagligt inslag i landskapet, där 40 m tornhöjd nämns i rapporter som en gräns mot större aggregat.

2001-10-23

Större master (över 40 m höjd)

Master är numera liksom kraftledningarna ett vanligt inslag i landskapsbilden. Många master är förhållandevis små och smäckra även om de oftast har en höjd på upp mot 70 m. Masterna blir mer påfallande i landskapet när de har en kraftigare mastkonstruktion, fler större sändare och när höjden överstiger 40 m.

Flygplatser

zon 1 000 m

Gäller samtliga flygplatser oavsett storlek och antal flygrörelser. De utgör alla ett större ianspråktagande av mark och en tydlig barriär i landskapet. Influenzozonen på 1 km är en schablonggräns. Ska inte förväxlas med bullerzoner som varierar.

Industri- och godshamnar

Finns ofta inom tätortsavgränsningar och nylokaliseras mer sällan inom opåverkade områden. Större utbyggnader i direkt anslutning till opåverkade områden kan dock prövas enligt 2 § 3 kap MB.

Större farleder

Avser allmänna större farleder. Utgör ingen direkt barriär i sjö-, skärgårds- eller havsmiljön så länge inga större fartyg passerar. Samtidigt utgör de "osynliga" korridorer där fartygen vid trafik innebär en barriär för småbåtstrafik, påverkan genom svall m m och en "riskkorridor" för kollisioner och utsläpp. Detta placeras ändå de större farlederna bland större exploateringsföretag och en ny större farled är relevant att pröva utifrån 2 § 3 kap MB.

Motorsportbanor

Tar en del mark i anspråk och är framförallt genom bullret en påtaglig påverkan i landskapet, även om bullret är periodiskt. Anläggande av nya motorsportbanor, om de inte är uppenbart små eller placeras i tidigare grustäkter etc, är relevanta att pröva enligt 2 § 3 kap MB.

Skjutfält

Innebär många gånger ett bibehållande av opåverkade naturområden, bl a från bebyggelse. Samtidigt är dessa områden ofta genomkorsade av transportvägar, har en rad olika anläggningar med förråd m m, innebär många gånger ett "stängt område" för allmänheten och utgör vid övningar en påtaglig bullerkälla. Detta placeras skjutfälten bland större exploateringsföretag och de är vid nylokaliseringar relevanta att pröva enligt 2 § 3 kap MB.

Upplag och tippar

Avser i första hand avfallsanläggningar. Kan variera i storlek, men har bl a av miljöskyddsskäl de senaste 10 åren koncentrerats till gemensamma "kommuntippar" för olika slags avfallsprodukter och återvinningsdeponier. Hit kan även hänföras större upplag för schaktmassor, muddringsmassor, skrotanläggningar m m.

2001-10-23

Grus-, berg- och torvtäkter

Utgör ofta betydande "sår" i landskapet och placeras därför bland större exploateringsföretag. Är vid nylokaliseringar relevanta att pröva enligt 2 § 3 kap MB. Små husbehovstäkter kan betraktas som mindre exploateringsföretag där en rimlig storleksgräns kan vara i storleksordningen max 1 ha (100x100 m).

Större frilufts-, rekreations- och turistanläggningar

Stora anläggningar för rekreation, friluftsliv och turism, t ex djurparker, lek- och skidanläggningar, stugbyar m m kan betraktas som större exploateringar genom markåtgång, VA-utbyggnader, trafikstring etc.

Resultatet av en GIS-analys av större exploateringsföretag enligt ovan i Södermanlands län redovisas på karta "Områden och stråk i Södermanlands län påverkade av större exploateringsföretag.

Mindre exploateringsföretag

Följande *mindre* exploateringsföretag med en schablonmässiga infuenszon på **200 m** har bedömts innebära en måttlig påverkan i större sammanhängande landsbygdsområden och kan normalt förenas med en bygds utveckling om de anpassas väl i landskapet. De utgör dock en påverkan i helt opåverkade områden och kan där komma att prövas enligt 2 § 3 kap MB, särskilt om det finns höga naturvärden, om området är attraktivt för friluftsliv, om skogsbruket försvåras m m.

Enstaka eller mindre grupper av bostads- och fritidshus (färre än ca 10 hus i grupp)

Nyutkommande hus tillhör landsbygdens normala utveckling och berörs normalt inte av 2 § 3 kap MB. Om de däremot placeras i tidigare orörda naturområden utan bebyggelse kan 2 § 3 kap MB vara tillämplig.

Jordbrukets ekonomibygnader

Här gäller samma resonemang som för enstaka byggnader ovan. Miljöstörande verksamhet kan dock komma att prövas även enligt 2 § 3 kap MB.

Kolonniområden

Utgör ingen större påverkan i landskapet utan kan ses som en del av trädgårdsnäringen. Om man däremot tar mark i anspråk inom större orörda naturområden kan 2 § 3 kap MB vara tillämplig.

Mindre industri-, företags- eller hantverkshus etc

Här gäller samma resonemang som för enstaka byggnader ovan. Verksamheter som är miljöstörande kan dock innebära en större påverkan för boende m fl och av den anledningen prövas även enligt 2 § 3 kap MB.

Mindre länsvägar (nr 500-)

Kan ofta ha samma vägbredd som större länsvägar och 10 m riksvägar och kan därför också betraktas som större exploateringsföretag. Samtidigt är ofta trafikmängderna och därigenom barriäreffekterna betydligt mindre. Dessa vägar kan också ses som ett naturligt inslag i en bygds karaktär och utveckling. Inom orörda naturområden utgör de dock en påtaglig påverkan.

Enskilda vägar, skogsbilvägar etc

Det finmaskiga mindre vägnätet genomkorsar i stort sett hela länet och utgör tillsammans med den spridda bebyggelsen anledning till att det finns mycket få större opåverkade naturområden kvar. I landskapet utgör de en naturlig del sedan århundranden tillbaka, även om antalet mindre vägar har ökat. I orörda naturområden utgör även de små vägarna en påverkan även om trafikmängderna och därmed barriäreffekterna ofta är små.

Mindre kraftledningar, under 130 kV

Mindre kraftledningar är mycket vanliga i landskapet och är ett naturligt inslag i en bygds utveckling. Det finns inte någon tydlig gräns mot när en kraftledning uppfattas som en mer påtaglig påverkan i landskapet. Möjligen finns en gräns när de består av dubbelstolpar, normalt från 70 kV och uppåt. I denna PM har gränsen satts vid 130 kV. Även mindre kraftledningar utgör dock en påtaglig påverkan i orörda naturområden.

Enstaka mindre vindkraftverk (under 40 m höjd)

Avser främst mindre gårdssnurror men gäller även mindre enstaka något högre vindkraftverk som kan utgöra ett naturligt inslag i en bygds utveckling. Inom orörda naturområden utgör de dock en påtaglig påverkan.

Mindre master (under 40 m höjd)

Master är numera liksom mindre kraftledningar ett vanligt inslag i landskapet för tele- och eldistribution. Master är jämfört med kraftledningar färre till antalet men syns mer i landskapet. Det är en bedömningsfråga när storleken på en mast innebär en mer påtaglig påverkan i landskapet. Master upp till 40 m höjd kan normalt ses som en mindre påverkan i landskapet och kan förenas med en bygds utveckling vid lämplig placering. Inom orörda naturområden utgör även mindre master en påtaglig påverkan.

2001-10-23

Mindre skidanläggningar

Tillhör området friluftsanläggningar som varierar i storlek och omfattning. Här avses mindre lokala anläggningar som tar måttligt med mark i anspråk och som normalt kan förenas med en bygds utveckling. Inom orörda naturområden innebär de dock en påverkan och kan bli föremål för prövning enligt 2 § 3kap MB.

Skjutbanor

Här gäller samma resonemang som för skidanläggningar ovan, med tillägget att det vid aktivitet också utgör en bullerkälla (ej bågskytte).

Golfbanor

Är relativt ytkrävande men utgör ingen större exploatering. Utgör snarast "odlad mark för golfändamål" och anpassas vanligen till omgivande landskap. Om golfbanor anläggs inom orörda naturområden kan det innebära en påtaglig påverkan genom att biotoper kan försvinna och den biologiska mångfalden minska.

Campingplatser

Campingplatser innebär oftast små exploateringar med mindre byggnader, uppställningsplatser m m. Inom orörda naturområden innebär det dock en påverkan genom ett ianspråktagande av mark. Större campinganläggningar kan dock liksom större fritidshusområden betraktas som större exploateringsföretag, bl a genom den trafik som genereras.

Småbåtshamnar

Småbåtshamnar utgör liksom campingplatser små exploateringar utan direkt påverkan i landskapet. Inom orörda naturområden innebär det dock ett ianspråktagande av strandområden.

Mindre täkter

Mindre grustäkter etc av typen husbehovstäkter kan betraktas som mindre exploateringsföretag och en del av en levande landsbygd. En rimlig storleksgräns kan vara täkter på i storleksordningen max 1 ha (100x100 m).

Resultatet av en GIS-analys utifrån både större och mindre exploateringsföretag i Södermanlands län redovisas på karta "Områden i Södermanlands län opåverkade av exploateringsföretag.

2001-10-23

Storlek på opåverkade områden

Utifrån redovisade exploateringsföretag framgår det vilka områden som är opåverkade av större exploateringar och vilka områden som är opåverkade av både större och mindre exploateringar. Det finns inte några självklara gränser för när sådana områden är tillräckligt stora för att hävdas som "stora" mark- och vattenområden enligt 2 § 3 kap MB. I lagstiftningen eller förarbeten till lagen finns inga sådana storleksdefinitioner.

Var storleksgränsen går för när ett område har värdet av att vara stort, sammanhängande och opåverkat är därför en bedömningsfråga. Värdet av storleken på ett område varierar sannolikt över landet och hur vanlig en viss typ av område är. Opåverkade mindre skogsområden i Syd- och Mellansverige kan bedömas som värdefullare än motsvarande områden i norra Sverige. På samma sätt kan mindre rekreationsområden nära större städer bedömas som värdefullt stora jämfört med liknande områden på landsbygden.

I Södermanlands län är landskapet i stor utsträckning genomkorsat av mindre vägar, spridd bebyggelse och mindre kraftledningar som gör att det finns mycket få större orörda områden kvar. De större sjöarna och skärgårdsområdena utgör större opåverkade områden, men redovisas inte särskilt i denna PM. På kartan över helt opåverkade områden har som illustration områden större än 5 km² markerats särskilt.

Utifrån redovisningen av större och mindre exploateringarna i Södermanlands län kan två typer av opåverkade områden urskiljas:

- a) Områden helt opåverkade av exploateringsföretag. Områden utan även mindre exploateringsföretag. Skogsmark, jordbruksmark och/eller orörd naturmark (barrskog, lövskog, ängs- och hagmark, våtmark, strandängar, klippkust m m) utan bebyggelse, vägar, mindre kraftledningar m m och där inslaget av mänsklig påverkan begränsar sig till jord- och skogsbruk, ängshävd och vandringsleder.

Redovisas på karta "Områden i Södermanlands län opåverkade av exploateringsföretag".

- b) Områden opåverkade av större exploateringsföretag. Landsbygd med skog, odlade marker, spridd bebyggelse, mindre vägnät, mindre kraftledningar, slott, gårdar, byar, m m. Det typiska sörmländska herrgårds-, agrar- och skogslandskapet.

Redovisas på karta "Områden och stråk i Södermanlands län påverkade av större exploateringsföretag".

2001-10-23

Tillämpning av 2 § 3 kap MB i Södermanlands län

Den grundläggande bestämmelsen i MB om skydd av stora sammanhängande opåverkade mark- och vattenområden kan hävdas generellt när utbyggnadsprojekt är aktuella i områden som hittills är helt opåverkade eller i områden som är opåverkade av större exploateringsföretag. När det är aktuellt att hävda 2 § 3 kap MB beror på utbyggnadsprojektets omfattning och påverkan i förhållande till områdets orördhet. Här kan underlagskartorna användas som en illustration över vilka områden i länet som är opåverkade av olika exploateringar.

Grundprincipen är att *större* exploateringsföretag skall undvikas i *stora och sammanhängande områden* som är opåverkade av större exploateringsföretag, men även att mindre exploateringsföretag skall undvikas i områden som är helt opåverkade. Om berörda områden är tillräckligt stora och sammanhängande för att hävdas enligt 2 § 3 kap MB är en bedömningsfråga från fall till fall.

Grundprincipen är också ur markhushållningssynpunkt att exploateringsföretag i första hand ska lokaliseras till områden och stråk där sådana anläggningar eller verksamheter redan finns. Ur miljösynpunkt kan detta dock innebära en för hög miljöbelastning av olika exploateringar i vissa områden och stråk, vilket kan innebära att en koncentration till redan exploaterade områden och stråk är olämplig. Det är en bedömningsfråga från fall till fall.

Underlagskartorna visar inte områden som genom sin opåverkade karaktär har ett rättsligt skydd enligt 2 § 3 kap MB. Kartorna beskriver landskapets karaktär utifrån ett exploateringsperspektiv där hänsyn och skydd av de opåverkade områdena kan hävdas av kommuner, statliga myndigheter, olika intresseorganisationer m fl vid lokaliseringar av olika anläggningar och verksamheter. Kartorna är ett underlag för sådana bedömningar.

Skydd av stora opåverkade områden kan hävdas

- 1) om området genom sin karaktär av att vara stort, sammanhängande och opåverkat *bedöms som skyddsvärt* för biologisk mångfald, för friluftslivet, för bevarande av kulturarvet, för jord- och skogsbruket, för landskapsbilden i stort m m.
- 2) om en planerad nylokalisering eller utvidgning av en byggnad, anläggning eller verksamhet *bedöms påtagligt påverka* områdets opåverkade karaktär så att intressena ovan påverkas negativt.

Det rättsliga skyddet enligt 2 § 3 kap MB erhålls först vid ett konkret tillståndsärende eller plan om lokalisering eller utvidgning av en byggnad, bebyggelse, anläggning eller verksamhet. Det kan röra sig om ett bygglov, en detaljplan, en arbetsplan för vägar, vattendom, täktbeslut, tillstånd till miljöfarlig verksamhet, koncessionsärende m m.

